

Posudek diplomové práce

Typ posudku: posudek vedoucího práce

Autorka: Bc. Laura Pavlíková

Název práce: **Institucionální analýza podpory české kinematografie**

Autor posudku: MUDr. Petr Háva, CSc.

Předložená práce byla odevzdána na poslední chvíli bez potřebných konzultací s vedoucím práce. Posledních několik málo konzultací proběhlo s časovým odstupem jednoho semestru. Prakticky měsíc před odevzdáním práce došlo ke změně názvu a zaměření práce (nešlo však o změnu zcela zásadní, autorka nejprve kladla důraz na evropskou dimenzi a posléze ji redukovala na Českou republiku).

Od snahy nyní co nejrychleji splnit studijní povinnost, se odvíjí řetěz problémů, které tak v narychlo odevzdané práci vznikly (není zvládnuta mluvnická stránka práce, ale mnohem závažnějším nedostatkem je obsahová neuspořádanost - jde o mix/setření hranic mezi analýzou, teorií a empirickou částí, ale i o problémy ve vymezení výzkumného problému a od něj odvozených kroků v podobě výzkumných cílů a otázek). Okolností, která vedla k tomuto výsledku byl nástup autorky do práce v posledním semestru před dokončením práce. Tedy v čase, kdy si obvykle většina studentů bere volno z práce nebo pracovní aktivity ukončují. Naším cílem ze strany školy by naopak mělo být, abychom vedli studenty k organizovanějšímu a odpovědnějšímu přístupu: Průběh této práce je bohužel případem, kdy student takový přístup znemožnil.

Prvním důležitým problémem je nedostatečně propracované a diskutované vymezení výzkumného problému (str. 3. až 5.), odvozeného od vstupní analýzy, která zvláště v oblasti veřejných a sociálních politik v kontextu jejich několika desetiletí vývoje, vyžaduje podstatně detailnější přístup, podložený obvykle několika desítkami sekundárních zdrojů (různé analýzy, výzkumy, odborné publikace, trendy vývoje podložené statistickými daty, vývoj diskursu v dané oblasti – to vše je pro tuto oblast velmi dobře dostupné). Jedině tak lze skutečně odpovědně odůvodnit výběr výzkumného problému včetně předpokládaného poznatkového přínosu samotného výzkumu. Autorka namísto toho této části nevěnovala ani jednu celou stránku (jde o část 1.1. Struktura výzkumného problému). Takové vstupní analýze je posléze věnována pozornost v druhé polovině předložené práce, která ani není zřetelně oddělena jako empirická část práce. Jde o analýzu, která plynule navazuje na kapitolu 4. Teoretická východiska.

Výzkumný problém: Autorka jej formuluje jako ...“**nejasné postavení filmu v rámci kulturní politiky, s čímž souvisí také problematika jeho definování, kdy dochází k balancování na hraně smíšeného a soukromého statku a s tím spojeným rozdílných potřeb, který každý z nich má.**“

Přístup autorky **k části 1.1. Strukturace výzkumného problému** docela zajímavě „kopíruje“ s poměrně často se vyskytujícím jevem v oblasti praxe veřejné politiky, ale také v koncipování závěrečných studentských prací. U problému, který je formulován nejsou zvažovány jeho příčiny a pozornost (často i řešení) se soustřeďuje zejména na proměny modifikujících podmínek. Zde v tomto případě by se dalo stručně konstatovat, že jde především o peníze (finanční podporu kinematografie) a přístupovou cestou k těmto zdrojům je právní norma (její změna). Autorka sice nejde až do takového extrému, věnuje se i souvisejícímu kontextu okolností, které vedly k důrazu ekonomizace a potlačení kulturních funkcí. Ale nabízí se otázka, jestli by z hlediska poznatkového přínosu práce nebylo vhodnější soustředit ve výzkumném problému pozornost právě **na příčiny, tj. jak k takové situaci došlo v podmínkách české společnosti po roce 1990** došlo a hlavně nakolik se zúčastnění aktéři se zásadními ideovými změnami v této oblasti identifikují a naopak nakolik jsou někteří z nich i nadále kritičtí a vnímají tento vývoj redukce funkcí umění na ekonomické aspekty. V samotné umělecké tvorbě lze sledovat, že reflexe sociálních problémů nebyla zcela potlačena. Vezměme si například dvě poslední vánoční pohádky z tvorby České televize, které jsou bohužel oním příkladem „negativní praxe“ v porovnání s filmem *Anděl páně 2*.

V praxi české, ale i evropské veřejné politiky poměrně často není zájem na zjišťování příčin problémů. Dochází zde k převaze partikulárních zájmů nad vývojem poznání a jeho využití pro tvorbu veřejných politik. Ve studentské práci jde o něco jiného. Je zde Listinou základních práv a svobod zaručena „svoboda bádání“ a otevřená cesta ke kritickému pohledu, postavenému na využití poznatků. Je otázkou v jaké míře tuto příležitost studenti využívají nebo jsou ochotni ji využít. Studenti naopak často v potřebné míře ani nerozlišují mezi analýzou politiky a výzkumem politiky. To má samozřejmě podstatné důsledky pro koncipování struktury celé závěrečné práce. Jde tedy o jiný typ pragmatismu na rozdíl od praxe veřejné politiky.

Příčiny existujících sociálních problémů jsou již obvykle předmětem různých výzkumů, analýz, odborných diskursů a jsou tedy známy na určité úrovni poznání. V případě změn v oblasti chápání kultury, přístupech ke kulturní politice, jde v průběhu 20. století o vlivy ekonomické povahy, ideologické vlivy neoliberalismu, snahy o potlačení kulturní diverzity v kontextu ekonomické globalizace, potlačení kritické reflexe společenského vývoje. To vše je známo. Stejně tak je známo kam až takový vývoj dospěl v oblasti vývoje pojmů. Pojmy kultura, umění jsou často vytlačovány v aktuálním diskursu pojmem kreativní průmysl (creative industry). S tímto fenoménem pojmových proměn a substitucí se setkáváme i v samotné veřejné politice. Jako příklad lze uvést anglický pojem governance, nahrazující v praxi pojmy veřejná správa a řízení (public administration and management) a stírající rozdíly mezi těmito dvěma aktivitami.

Nově se objevující pojmy se často vyznačují mnohoznačností a neurčitostí – dalo by se říci jakýmsi postmoderním relativismem. V případě pojmu kreativní průmysl se tak stalo, že i pouze ekonomicky uvažující aktéři začali jakoby akceptovat uměleckou tvorbu a začlenili ji do klasifikačních rámců národního účetnictví a jsou tedy i ochotni vést debaty o financování umělecké tvorby. Ostatní aktéři se přizpůsobují používání tohoto pojmu. To vše ale za cenu redukce kultury nebo zde umění na ekonomické statky a s mizejícími kulturními funkcemi, nemluvě o potlačení jejich globální diverzity.

Tabulka: Přehled výzkumných cílů a otázek (verze 16.5.2017)

Výzkumným problémem je nejasné postavení filmu v rámci kulturní politiky , s čímž souvisí také problematika jeho definování, kdy dochází k balancování na hraně veřejného a soukromého statku a s tím spojených rozdílných potřeb, který každý z nich má.			
Výzkumné cíle	Výzkumné otázky	Data	Metody
<p>Cílem je pochopit změny institucí v rámci subsystému audiovizuální kultury v popředí s kinematografií a vysvětlit změny samotného institucionálního ukotvení podpory filmové produkce a toho, jakým způsobem se vede diskurs o její potřebnosti. Jak se proměňují východiska a jakým způsobem si své postoje zainteresovaní aktéři zdůvodňují.</p>	<p>VO č. 1 Které formální instituce formují přístup k podpoře kinematografie z veřejných zdrojů? (je to myšleno obecně nebo ve vztahu k ČR??)</p> <p>VO č. 2 Jakým způsobem se tyto instituce v průběhu let mění?</p> <p>VO č. 3 Jak je kinematografie konstruována aktéry kulturní veřejné politiky ve VP dokumentech?</p> <p>VO č. 4 Jakým způsobem tuto konstrukci zdůvodňují?</p>	<p>Viz Str. 16.</p>	<p>Str. 7.-15.</p> <p>Případová studie</p> <p>Morfologická analýza, analýza vybraných událostí veřejné politiky</p> <p>Institucionální analýza (uplatněna pouze na popisné úrovni)</p> <p>Kritická diskursivní analýza (nebyla uplatněna)</p>
<p>Z výše uvedených důvodů se stává podcílem práce hlubší porozumění institucionální změně, která vedla k vytvoření právě tohoto zákona. S tímto výzkumným podcílem se pojí také identifikace klíčových aktérů, podílejících se na jeho vzniku a vysvětlení jejich role při jeho tvorbě.</p>	<p>VVO č. 1 Vliv jakých institucí je možné nalézt při vytváření zákona o audiovizi?</p> <p>VVO č. 2 Jakým způsobem zákon o audiovizi ovlivnil kinematografii v České republice?</p>	<p>Viz str. 16</p>	<p>Identifikace aktérů</p> <p>Institucionální analýza (popisná)</p> <p>Kritická diskursivní analýza (bohužel v samotné práci nebyla uplatněna)</p>

Formulace výzkumného problému autorkou je tedy spíše implicitního charakteru než explicitního, jeho formulace je ještě více nejasná, než autorkou uvedené nejasné postavení filmu v rámci kulturní politiky. Takto implicitně formulovaný výzkumný problém je však nedostačujícím (logicky nekonzistentním) východiskem pro následné kroky – formulace výzkumných cílů a otázek. V kombinaci s deficitem rozlišení analýza-výzkum-teorie, pak zde došlo k poměrně často se vyskytujícímu problému, že některé z formulovaných otázek nemají charakter otázek výzkumných, ale pouze analytických (VO č. 1. a 2.)

Z realizovaných předcházejících konzultací a předložené implicitní formulace výzkumného problému lze však vyvodit, že autorka se snaží vymezit výzkumný problém postavení filmu v kontextu ekonomického pohledu (vícezdrojové financování produkce, komercializace a její rizika pro tvůrce). Dominantní ekonomizující vliv v oblasti kinematografie, tak může vést v praxi k potlačení diversity, funkcí jakými jsou kritická reflexe společenských problémů. Těmito otázkami jsme se zabývali na počátku konzultací a hledali jsme způsoby, jak event. hodnotit právě podmínky tvorby u kriticky zaměřených filmů (např. sci-fi, filmy zabývající se současnou společností, vybrané krimiseriály, či tzv. „chcípácké filmy“ jako třeba Kobry a užovky (2015) věnující se kritické reflexi současné české společnosti, ale předmětem úvah byly také české pohádky a dokumenty).

Je zřejmé, že v této předložené práci došlo ke vzniku problému tím, že v důsledku nerealizovaných konzultací došlo k nevyváženému členění práce na tři stěžejní části: (1) vstupní analýza s vymezením výzkumného problému, s odůvodněním jeho potřebnosti a očekávaného poznatkového přínosu; (2) teoretická východiska – pečlivě vybraný okruh poznatků, souvisejících s vybraným výzkumným problémem; (3) vlastní empirická část práce, její kvalita je odvislá od kvality formulovaných výzkumných otázek a od kvality plánu výzkumu, zvolených dat a metod pro jejich sběr a zpracování.

Souběh takových nedostatků v nevyváženosti a v podcenění kvality uvedených částí vede zcela nutně ke snížení poznatkové hodnoty a k souvisejícím pochybnostem ohledně autorčina rozlišení rozdílů mezi analýzou a výzkumem veřejné politiky.

Formulace výzkumných cílů a výzkumných otázek, metody a data

Formulace výzkumného problému a na něj navazujících výzkumných cílů a otázek je logicky nekonzistentní, nedostatečně promyšlená. To ale následně vede k multiplikaci těchto nekonzistencí.

Autorka uvádí jako cíl DP *„vysvětlit dynamiku změn institucí a strategií, ovlivňujících financování kinematografie z veřejných zdrojů v rámci kulturní politiky ČR. Institucí je v rámci této práce rozuměna norma či pravidlo.“* Časově váže autorka svůj záměr k významné události – k tvorbě zákona o audiovizí v roce 2012.

Pokud by byla věnována větší pozornost vstupní analýze problému, ale i jenom samotné formulaci výzkumného problému, neunikla by zde při formulaci cíle natolik podstatná dimenze zkoumaného procesu, jakou jsou **ideové změny, včetně identifikace aktérů, kteří jsou s idejemi spojeni (Campbell 2002)**. Cíl předložené práce je explicitně zaměřen na dynamiku změn institucí, ale až následně pak hovoří také o dynamice změn strategií a jejich ideových východisek. Zde by patrně stálo za úvahu

zaměřit se při formulaci výzkumného cíle na změny institucí a jejich ideová východiska (ideové změny). Za těmito změnami je ovšem jednání konkrétních aktérů. Aktéři se objevují následně ve výzkumných otázkách.

Z formulace podcíle práce: „Z výše uvedených důvodů se stává podcílem práce hlubší porozumění institucionální změně, která vedla z vytvoření právě tohoto zákona. S tímto výzkumným podcílem se pojí také identifikace klíčových aktérů, podílejících se na jeho vzniku a vysvětlení jejich role při jeho tvorbě. „však bohužel vyplývá opětovně potvrzení nedostatečného rozlišení analýzy a výzkumu politiky. Podcíl je převážně postaven na standardním analytickém přístupu jakým je identifikace aktérů a nikoliv na jejich jednání a faktory, které toto jednání ovlivnily. Přitom v metodické části práce jsou uvedeny metody, které jsme diskutovali v rámci konzultací – jde o metody (institucionální analýza, kritická diskursivní analýza), které jsou adekvátním metodickým nástrojem pro výzkum jednání aktérů. Předmětem výzkumu jednání aktérů jsou pak individuální a sociální (holistické) faktory, které jsou determinantami takového jednání.“

Práce byla metodicky připravena pro výzkum, ale ten byl na poslední chvíli silně substituován analýzou politiky v kombinaci s pouze popisně pojatou institucionální analýzou vývoje právní úpravy kinematografie v ČR.. V části 2.5. Zdroje dat, jsou uvedeny dvě skupiny zdrojů primárních dat, především pro uplatnění metody kritické diskursivní analýzy. Autorka také uvádí, že měla možnost téměř roční stáže v kanceláři programu KKE MEDIA. K uplatnění samotné kritické diskursivní analýzy v práci však již bohužel ku škodě věci samotné nedošlo.

Teoretická a věcná východiska (kapitoly 3. a 4.

Členění tematických okruhů těchto dvou kapitol je nedostatečně promyšlené a není vůbec zdůvodněné ve vztahu k plánovanému výzkumu. Z textu části 3.1 Teorie institucionální změny sice vyplývá, že autorka rozumí podstatě institucionálního přístupu a také jeho členění na tři základní oblasti: (1) ideová změna, (2) institucionální změna, (3) sociální změna. Věnuje se zde také otázce legitimacy institucionálních změn.

Kapitolu 4. Věcná východiska bych však rozhodně z pohledu konzultanta práce nedoporučoval chápat jenom jako “ věcná východiska“, ale doporučoval bych její okruhy začlenit do kapitoly 3. Teoretická východiska. Zde jsou totiž zcela zásadní teoretické poznatky, které jsou zapotřebí pro jejich využití při uplatnění metody kritické diskursivní analýzy v empirické části. Naopak bych zde uvažoval o rozšíření o teorii a filosofii filmu se zaměřením na vztah filmu a společnosti.

Přehled obsahu a argumentací strategických dokumentů Ministerstva kultury ČR v kapitole 4. Již lze chápat jako východiska české kulturní politiky, ale doporučil bych s nimi v kontextu institucionální analýzy pracovat jako s primárními daty v samotné empirické části. Časový přehled vývoje těchto strategií a jejich cílového zaměření bych pak event. navrhol začlenit do vstupní analýzy práce. Strategické dokumenty MK ČR bych chápal v této práci především jako zdroj ideových východisek jako doklad (zdroj primárních dat) o ideové změně. Obsah těchto dokumentů bych pak doporučoval porovnávat s obsahem odpovídajících dokumentů politické praxe na úrovni EU a na oba tyto zdroje dat pak s využitím dat teoretického diskursu aplikovat metodu kritické diskursivní analýzy.

Empirická část práce

Kapitolu 5: Vybrání formalizovaní aktéři podpory české kinematografie považují za zavádějící o to více, že jde pouze o popisnou identifikaci těchto aktérů. Zde chybí jasné oddělení před-empirické a vlastní empirické části práce. Příčinou tohoto nedostatečně promyšleného (spíše jen schematického) přístupu, odvozeného od metod analýzy politiky, jsou již deficitní kroky při vymezení výzkumných cílů a otázek (nerespektování rozdílu mezi analýzou a výzkumem politiky!! Lauru Pavlíkovou jsem se snažil ještě upozornit na tento problém).

Za počátek empirické (výzkumné) části práce lze považovat až kapitolu 6. Formální instituce podpory české kinematografie. Ale už z názvu samotného vyplývá popisnost přístupu. Na začátku kapitoly 6. bych doporučil uvést analytické rámce a modely celého zkoumaného systému české kinematografie (zde by pak byl prostor pro dynamičtější výzkumně pojatou práci s aktéry, ale také by bylo zapotřebí zde pracovat s časovou dimenzí). Zde je rovněž vhodný prostor pro uplatnění modelu s využitím metody morfologické analýzy vybraných událostí – viz příloha č. 1., str. 89.-91. Tento model je pro práci klíčový a v příloze zcela zaniká. Model je editačně nezvládnutý a je nevhodně rozdělen do tří samostatných tabulek.

Celkové následující vnitřní členění empirické části práce po jeho úvodním zdůvodnění s využitím analytických rámců/modelů by pak mohlo korespondovat se strukturou výzkumného přístupu k institucionálním změnám ve třech základních okruzích. **Prvním** by byl výzkum, zaměřený na vývoj ideových východisek v porovnání s partikulárními zájmy a dalšími faktory. Zde by bylo možné pracovat se strategickými a koncepčními materiály MK ČR a EU /event. OSN/UNICEF) a interpretovat je s využitím poznatků samotného a politicky nezávislého teoretického vývoje.

Druhou částí by pak měl být proces institucionálních změn a **jako poslední pak změny sociální.** Otázkou je časové období, které by bylo předmětem samotného výzkumu. Vzhledem k tomu, že jde celkově o poměrně dlouhý časový úsek, vzniká logicky problém, jestli se jím zabývat celým v empirické části. Pokud ne, pak je možné vybrat užší časové období a kontextu se pak věnovat v rámci vstupní analýzy vývoje politiky v kapitole 1.

Sledované období je zde poměrně dlouhé. Počátkem je zde situace po druhé světové válce. Při předmětném zaměření na vývoj ideových změn a jejich vztah ke změnám institucionálním by bylo možné tento historický vývoj vyčlenit ze samotného výzkumu aktuálních změn. To by např. bylo možné řešit samostatnou kapitolou po teoretickém přehledu. Ale ze zkušenosti s jinými pracemi se nám osvědčilo takový historický vývoj začlenit ještě před vymezení výzkumného problému, tj. do úvodní-vstupní analýzy (viz např. Kondorová, L. (2017) Kam směřuje česká politika duševního zdraví. DP, UK FSV nebo Řezníčková, L. (2015)) Česká zdravotní politika po roce 2010 v kontextu Hegerovy reformy zdravotnictví. DP, UK FSV Praha).

Výsledky-závěr

Přes uvedené výhrady práce poskytuje sice převážně popisný vývoj právního rámce v oblasti české kinematografie, ale částečně také v kontextu politických a ekonomických změn. Práce tak dokladuje existenci kombinace silně ekonomizujícího a postmoderně relativizujícího přístupu (typického pro období silného globálního vlivu neoliberalismu) jako ideového východiska institucionálního vývoje

v oblasti české kinematografie. Práce identifikuje negativní vliv současného globálního kapitalismu na vývoj funkcí kultury. Institucionální změny české kinematografie po roce 2012 jsou v práci hodnoceny jako dílčí kroky, vedoucí k řešení naléhavých problémů v oblasti financování při současné artikulaci požadavků na rozvoj hodnocení dosahovaných výsledků. V závěru postrádám zmínku o vývoji v oblasti ideových východisek, či samotném nezávislém vývoji v oblasti teorie kultury. Jestliže se práce věnuje institucionálním změnám, pak by nemělo dojít k opomenutí ideových východisek takových změn.

Ke konci empirické části by bylo vhodné zařadit diskusi zjištěných poznatků. To lze např. do určité míry substituovat v průběhu obhajoby práce na téma redukcí ekonomického přístupu. Autorka při formulaci výzkumného problému na str. 5. používá ekonomickou argumentaci o „hraně smíšeného a soukromého statku“. Navrhuji tedy jako možné téma k diskusi otázku v čem spočívají rizika takového redukovaného ekonomického přístupu (myšlení) a jak jej lze obecně v rámci veřejných politik překonat?

V závěru bych chtěl ocenit zájem studentky magisterského oboru veřejná a sociální politika o kulturní politiku, která je v rámci našeho studijního programu bohužel Popelkou.

Práci s uvedenými výhradami doporučuji k obhajobě. Lépe jak dobře bych ji však rozhodně nehodnotil. Svým způsobem je škoda, že samotnou studentkou dobře zvolené a aktuální téma z oblasti kulturní politiky nebylo lépe zpracováno.

Doplňující odkazy k textu:

Campbell, J.L. Ideas, Politics and Public Policy. Ann. Rev. Sociology 2002, 28: 21-38

Kobry a užovky (ČR 2015) <https://www.csfd.cz/film/369047-kobry-a-uzovky/prehled/>

Hrubiánství narcisismus aneb O chcípácké tendenci v současném českém filmu. <http://www.tamto.cz/trendy-smyslne-i-nesmyslne/hrubianstvi-narcisismus-aneb-o-chcipacke-tendenci-v-soucasnem-ceskem-filmu/>